

Rum för rörelse

Reflektioner kring ett framtida forskningsprojekt om kroppsövningsämnets fysiska rum

”Salen som badar i lust och ångest.” Så beskrivs gymnastiksalen i ett reportage i Dagens Nyheter, där konstnären Anne Thulin visar en utställning i form av en annorlunda gymnastiksal. (1) Få lärosalar i skolan väcker så blandade känslor som just gymnastiksalen. För vissa betyder den lust och glädje, för andra ångest och oro. Denna artikel handlar om kroppsövningsämnets fysiska rum och utgör starten på ett framtida forskningsprojekt som kommer att utmynna i en doktorsavhandling i pedagogik.

ÅSA LJLJEKVIST
IDROTTHÖGSKOLAN I
STOCKHOLM

Inledning: ett ämne med många roller

Jag är lärare i idrott och hälsa i grunden, och fascineras ofta över idrottsämnets mångfacetterade identitet. Åsikterna om vad ämnet egentligen ska syfta till och vara bra för är många och vitt skilda. Till de uppgifter som ämnet av tradition förväntas ha hör till exempel att utveckla elevernas motorik, att träna deras kondition, att lära ut idrottsliga färdigheter, att ge en kunskapsbas om hälsa och livsstil, att vara ett rekreativinslag i en annars stillasittande skoltillvaro, att främja samarbetsklimatet och träna sociala förmågor samt att ge eleverna en positiv inställning till idrott och motion.

Ett ämne som berör

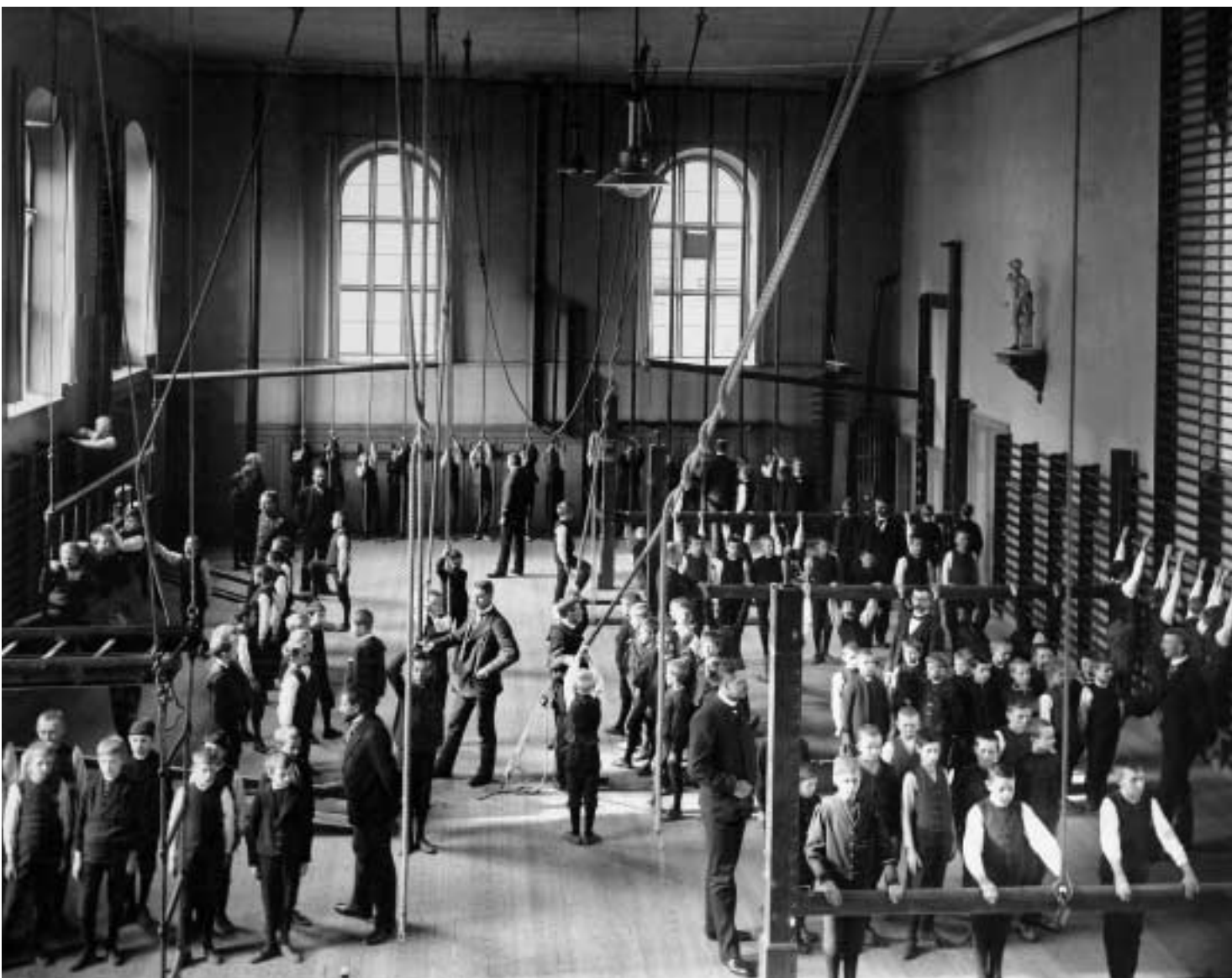
Det är väldigt intressant att notera hur inga människor jag möter verkar oberörda när jag berättar att jag är idrottslärare. Av vissa betraktas mitt ämne som ett rekreationstillfälle då eleverna får ”springa av sig”, av andra som ett meningslöst och till och med plågsamt inslag i skoldagen, av ytterligare andra som ett ämne som ger eleverna värdefull livskunskap om hälsa och motion. För någon är idrottsläraren en isolerad enstöring som aldrig visar sig i skolans övriga lokaler, för en annan en tillkämpad hurtbulle som ska få alla att motionera, och för en tredje en

drivande och engagerad person som är delaktig i skolans utveckling.

Kroppens tempel i kunskapens borg
Hur är det då med ämnets fysiska rum i skolan? I vissa skolor är det en undanskymd liten sal utan fönster i källaren, i andra en ljus och rymlig sal belägen centralt i skolhuset. Det förekommer även att salen är placerad i en egen byggnad på skolgården, eller att skolan helt saknar lokaler för kroppsövningsämnet. I dessa fall kan undervisningen bedrivas i en annan skolas sal, i en kommunal sporthall eller i helt andra typer av lokaler. Jag har till exempel sett lärare undervisa i ett rum som bestod av två samman-slagna squashplaner, helt utan inredning. Själv har jag undervisat barn i de lägre skolåren i en hall avsedd för gymnastikträning, med diverse golvfasta specialredskap såsom barr och bygelhäst.

Några begrepp: rum – kroppsövningsämnet – fysisk bildning

I denna artikel används begreppet rum med avseende på de lokaler som används för undervisning i det skolämne som idag har benämningen idrott och hälsa. Även de fristående byggnader där dessa lokaler ibland är placerade, sorterar jag in i detta begrepp.

GCI på Hamngatan i Stockholm, 1893

Kroppsövningsämnet är det begrepp som jag har valt som beteckning på det skolämne som idag kallas idrott och hälsa, men som har bytt namn ett flertal gånger sedan det infördes i den svenska skolan. 1820, när ämnet för första gången skrevs in i skolstadgan för läroverken, var namnet gymnastik. Sedan dess har namnändringarna gått via gymnastik med lek och idrott, tillbaka till gymnastik, vidare till idrott för att slutligen landa i ämnets nuvarande namn idrott och hälsa. Med anledning av de många namnbytena använder jag mig av beteckningen kroppsövningsämnet för att markera att jag talar om ämnet i såväl dåtid som nutid och framtid. För läsvänlighetens skull skriver jag ibland kort och gott "ämnet" och "läraren".

Begreppet fysisk bildning kan i en vidare mening sägas innefatta både kroppsövningsämnet, dess rum och dess lärare.

Syfte och frågeställningar

Min kommande avhandling har arbetsnamnet "Rum för rörelse. Den fysiska bildningens plats i den svenska skolan. Kroppsövningsämnet, rummet och läraren."

Det övergripande syftet är att undersöka vilken plats den fysiska bildningen har i den svenska skolan. För att studera den fysiska bildningen i skolan använder jag ett arkitektoniskt och rumsligt perspektiv. Genom att iakttäta det fysiska rummets plats i skolan tänker jag mig att jag också kan få syn på sådant som rör ämnets och lärarens plats i skolan – kanske på ett annorlunda sätt än om jag hade studerat ämnet och läraren utan det rumsliga perspektivet som "glasögon". Jag ser rummet som en bärare av mening. Med detta menar jag att jag tänker mig att rummets beskaffenhet säger något viktigt om lärarens roll och om ämnets identitet.

En viktig avsikt är att sätta rummet, ämnet och läraren i relation till skolan som helhet för att på så vis kunna studera den fysiska bildningens *plats i skolan*. För att få perspektiv på nutiden kommer jag att rikta blicken mot såväl dåtid som framtid. Följande frågeställningar har formulerats som en precisering och konkretisering av syftet:

- I. Hur är den fysiska bildningens rum i skolan beskaffat?
- II. Vad är bakgrunden till att den fysiska bildningens rum är beskaffat som det är?
- III. Vilka konsekvenser får rummets beskaffenhet för synen på ämnet och läraren?

I. Rummets beskaffenhet

Denna frågeställning handlar om vilka rumsliga förutsättningar kroppsövningsämnet kan ha i relation till skolan

som helhet. Frågeställningen, som är av deskriptiv art, behandlar tre aspekter: hur undervisningssalen är placerad i relation till skolans övriga lokaler, hur undervisningssalen är utformad och inredd samt hur övriga utrymmen i anslutning till salen är utformade. Detta avsnitt i artikeln är tänkt som en orientering för läsaren i hur den fysiska bildningens rum kan vara beskaffade.

Undervisningssalens placering

Ofta ligger gymnastik-/idrottssalen på skolans område men åtskild från skolans "huvudkropp" i en egen byggnad. Mer sällsynt är det enligt min erfarenhet att den ligger i själva skolbyggnaden, där den kan vara mer eller mindre centralt placerad. I exempelvis Englebrettskolan i Stockholms innerstad ligger två av skolans tre gymnastiksalar mitt i skolbyggnaden, mellan de två trapphusen.

Ibland bedrivs undervisningen i ortens gemensamma idrottshall där även de lokala idrottsföreningarna har sin verksamhet. I dessa fall ligger idrottshallen ofta i närheten av skolan. Det förekommer också att det i samma byggnad som denna idrottshall finns simhall, bowlinghall, café, gym, budolokal, etc. Själva idrottssalen har inte sällan läktare för att kunna rymma större publikskaror.

I vissa fall finns ingen undervisningssal på skolans område eller i närheten, utan eleverna får ta sig till en annan skola eller lokal för att delta i undervisningen.

Undervisningssalens utformning och inredning

Något som förekommer på vissa skolor är att undervisningssalen är byggd för att användas även i andra syften, till exempel som aula. Neglinge skola utanför Stockholm har en nyuppförd byggnad där en vikvägg mellan gymnastiksalen och matsalen gör det möjligt att använda dem båda som stor aula eller samlingssal. På Lillsveds folkhögskola på Värmdö i Stockholms skärgård har gymnastiksalen en scen och en läktare. Denna typ av lösning är speciellt intressant med tanke på min avsikt att studera den fysiska bildningens *plats i skolan* och att sätta den i relation till skolan som helhet.

När det gäller det som brukar kallas idrottshallar finns som regel all fast inredning som behövs för de flesta typer av bollspel, till exempel basketkorgar, handbollsmål, hål i golvet för stolpar till diverse nät och linjer på golvet med korrekta mått för de flesta

boll- och nätspel. Dessa hallar är också dimensionerade för bollspel som exempelvis handboll. Däremot kan typisk "gymnastikinredning" som ribbstolar, bomsystem, linor och romerska ringar saknas. I det man kallar gymnastiksalar finns däremot denna inredning för gymnastikverksamhet, men de är varken dimensionerade eller inredda för bollspel – så när som på några basketkorgar och golvlinjer för vissa bollplaner med förminskade mått.

Runt förra sekelskiftet bestod den traditionella redskapsutrustningen bland annat av ribbstolar, bommar, bänkar, bockar, hästar och plintar. Inom vilka andra skolämnen förekommer det att man använder delvis samma redskap som för 100 år sedan? Vad säger detta om kroppsövningsämnet?

Utformning av övriga utrymmen

Hur är det med salens "kringutrymmen"? Hur är omklädningsrummen placerade? Ibland kommer man direkt in till undervisningssalen från dem – i andra fall måste man passera korridorer och trappor för att komma dit. Två eller flera omklädningsrum är det vanligaste, men det förekommer även att det bara finns ett omklädningsrum, som flickor och pojkar får turas om att använda. Så är till exempel fallet på Ålstenskolan i Bromma utanför Stockholm.

Lärares arbetsrum – om det finns något – kan vara placerat på olika sätt; i anslutning till undervisningssal och omklädningsrum eller långt därifrån. På Olovslundsskolan i Bromma finner man en intressant planlösning som innebär att arbetsrummet har ett fönster med insyn i salen en trappa ned. Fönstret möjliggör en god kontroll av skeenden i salen och ger associationer till läraren som den ständige övervakaren.

II. Bakgrund till rummets beskaffenhet

Detta avsnitt berör min andra frågeställning som handlar om bakgrunden till att den fysiska bildningens rum i skolan är beskaffat som det är. Hur kommer det sig att undervisningssalen och byggnaden är placerade, utformade och inredda som de är? Vilka idéer om kropp och kroppsövning har styr – och styr – de tankar som ligger till grund för planeringen av det fysiska rummet? Vilken typ av verksamhet hade man som bild vid denna planering? Vad och vem byggde man för? Hur tänker man när man ritat och planerar dessa lokaler idag?

Vad kan arkitekten säga oss om synen på kroppsövningsämnet och dess lärare? Arkitekten Gunnar Löwenhielm skriver i boken *Arkitektur och skola: om att planera skolhus* från 1999:

"Byggnadens form och organisation kan ses som den stelnade bilden av förhärskande tankar och idéer vid den tid då den uppfördes." (2)

Nedan presenteras några exempel på sådana tankar och idéer som kan ha lämnat spår i de byggnader som idag används för skolans ämne för fysisk bildning.

Läroplan i förändring

Skolans utveckling och dess ideologiska och pedagogiska strömningar avspeglas i dess byggnader och rum. Ett exempel på detta är när läroverkens läroplan under 1800-talet genomgick en betydande differentiering; klassiska språk och religion fick ge vika för moderna språk, diverse naturvetenskapliga ämnen samt praktiska ämnen såsom slöjd och gymnastik. Förändringen går att följa inom skolarkekturen; när skolorna fick gymnastiksal med omklädningsrum och särskilda utrymmen för kemi- och fysikexperiment samt biologi- och botanikundervisning var detta en påminnelse om att den allt mer differentierade läroplanen krävde sitt.

Intressant i detta sammanhang är också att skolbyggnader som under 1880- och 1890-talet framstod som funktionella och rymliga endast 30-40 år senare började uppfattas som både opraktiska och trånga, trots att elevantalet och läroämnena kunde vara i stort sett desamma. Ett exempel på detta är läroverkens gymnastiksal. Norra Realläroverket i Stockholm som byggdes 1890 hade ett gymnastikhus utrustat med ordentlig ventilation och belysning samt ett duschrum och ett vapenrum. Men tre decennier senare hade både undervisningsämnet innehåll och de hygieniska fordringarna förändrats så mycket att alla dessa nyheter framstod som uppenbart föråldrade. Den enda duschen räckte förstås inte alls till och vapenrummet hade blivit överflödigt genom militärovningsarnas slopande år 1917. Speciellt intressant blir detta i en jämförelse med dagens skolor och gymnastiksalar, som kan ha sett likadana ut i både 40 och 50 år utan att upplevas som speciellt omoderna. Vad säger detta om skolans och kroppsövningsämnet utveckling?

Salen separerad från skolan

Hur kommer det sig att salen så ofta är

GCI på Lidingövägen i Stockholm på 1940-talet

placerad i en egen byggnad, avskild från skolans huvudbyggnad? När Norra Realläroverket uppfördes hävdade rektor Sixten von Friesen enligt färskna intryck från den tyska skolarkitekturen att detta var en mer hälsosam lösning än att placera gymnastiksalen under festsalen i själva skolbyggnaden, vilket vanligtvis var fallet. Till lösningen bidrog också att det tio år dessförinnan uppförda Norra Latinläroverket några kvarter därifrån trots sitt magnifika format och sina utstuderade interiörer hade kritiserats kraftigt bland annat för sin gymnastiksal, vars ventilation och läge inne i skolbyggnaden ansågs undermåligt.

En sal för kroppens och själens bildning

I slutet av 1800-talet var placeringen av gymnastiksalen under festsalen något som gick igen i många nordiska läroverk. När Finska Normallyceum i Helsingfors 1905 fick en ny gymnastiksal var den i alla avseenden den bästa i sitt slag. Den var omfångsrik med stora fönster i väster och dess ventilation var effektiv. Men tyvärr fick normallyceet inte en separat festsal. Bristen kan förefalla oviktig, eftersom utrymmet i funktionellt avseende fyllde alla krav som ställdes på en samlingslokal, men faktum var att lärarkollegiet tog saken ytterst allvarligt. Allting bottnade i de akademiskt bildade pedagogernas principiella invändning mot att kropp

och själ kultiverades i samma rum. Problemet var inte att salen skulle ha luktat illa eller varit smutsig, eftersom dessa svårigheter på ett avgörande sätt hade undanröjts med hjälp av diverse hygieniska nymodigheter, utan uttryckligen den symboliska ordning som arkitektens formspråk utstrålade. Kollegiet fortsatte sin kamp om att få till stånd en arkitektonisk separation, och när skolbyggnaden tjugo år senare åter expanderade fick man äntligen en separat festsal belägen högt ovanför gymnastiksalen.

Exemplet är en tydlig kontrast till tidigare nämnda Neglinge skola från 2000 och Lillsveds folkhögskola från 1936. I Lillsveds fall användes gymnastiksalen från början för såväl föreläsningar som filmvisning och sällskapsdans. Idag är det framför allt samlingar och skolavslutningar för skolans elever som utgör salens "kulturella" verksamhet.

Kampen om kroppsövningen

Den kamp som här avses är den långa och stundtals bittra striden mellan Linggymnastiken och tävlingsidrotten som pågick från sent 1800-tal fram till mitten av 1900-talet. Ovanstående exempel med läroverkens gymnastiksal, som redan efter tre-fyra decennier började uppfattas som tränga och opraktiska, kan relateras till idrottsrörelsens frammarsch i Sverige. Salarna som planerades under andra hälften av

1800-talet var i första hand avsedda för kollektiva övningar i enlighet med de Linggymnastiska principerna. Syftet var främst att stärka och disciplinera kroppen. När idrottsrörelsen slog igenom under perioden 1870-1920 fick det konsekvenser för innehållet i skolans kroppsövningsämne. Syftet blev nu istället att stimulera ungdomens individuella tävlingslust och behov av spänning. Man nöjde sig inte längre med de kollektiva, exakta rörelser som Linggymnastiken erbjöd, utan i sportifieringens anda önskade man mer omväxling, spänning och kamp i form av exempelvis bollspel. Detta kom också att påverka undervisningssalarnas utformning så att de, både storleksmässigt och inredningsmässigt, efterhand anpassades till bollspelsaktiviteter.

Stora grupper – stora salar

De svenska läroverkens gymnastiksal var långt in på 1900-talet klart större än motsvarande utrymmen i exempelvis övriga Norden. Detta berodde inte enbart på att statsunderstödet till läroverken var mer frikostigt i Sverige än i grannländerna, utan också på den svenska praxisen att undervisa upp till fyra normala skolklasser samtidigt. Denna praxis hade sannolikt sin grund i Linggymnastikens starka ställning i Sverige.

Hygientankens framväxt

Ett exempel på samhällsutvecklingens påverkan på skolan och kroppsövningsämnet är den ökade medvetenheten om hygien som spred sig under framför allt första hälften av 1900-talet. Detta resulterade i att duschrumbyggs och att det så småningom blev obligatoriskt att både duscha och byta om till gymnastikkläder. Idéerna om hygien säger med andra ord något om samhället där dessa idéer uppstod. Den finske historikern Henrik Meinander skriver om att kraven på större renlighet ökade i takt med den mentala omvandling som den västerländska civilisationen genomgick. Den har karakteriserats som en rationaliseringsprocess som utmynnar i att varje mänsklig verksamhet underkastas kalkylering, mätning och kontroll. Uppkomsten av en samhälleligt finansierad hälsovård och medicinskt upplyst fysisk fostran var byggstenar i konstruktionen av en rationell livsstil, som i början av 1900-talet hade nått ett nytt stadium. Det tjugonde seklet utvecklades därigenom till ett enormt reningsprojekt och ett led i detta kom

Gymnastiksalen på Per Brahegymnasiet i Jönköping, byggd 1881.

att bli diverse hälsobringande åtgärder inom kroppsövningsämnet.

III. Konsekvenser av rummets beskaffenhet

I denna tredje frågeställning avses de konsekvenser som det fysiska rummet får framför allt för *synen* på kroppsövningsämnet och på de lärare som undervisar i det, samt för ämnets och lärarens *plats* i skolan som helhet. Här vill jag anknyta till Meinanders beskrivning av skolbyggnaden som ”en läroplan i sten”. (3) Jag tolkar detta som att byggnaden – och rummet – har stor betydelse för hur den verksamhet som bedrivs där, utformas. Jag ser på gymnastiksalen på samma sätt. Vilken betydelse får det faktum att man placerar, utformar och inreder salen och byggnaden på det sätt man gör – för verksamheten och för *synen* på ämnet?

Separerad sal – isolerad lärare?

Vad innebär det för lärarens syn på sin roll och sitt ämnes plats i skolan, att salen ofta ligger i en separat byggnad? Vad innebär detta för elevernas och de övriga lärarnas syn på ämnets och lärarens roll och status? En naturlig följd av en separerad gymnastiksal blir att lärarens praktiska möjligheter att i vardagsmanhang socialisera sig med den övriga skolpersonalen inskränks. Man har helt enkelt inte alltid tid att ta sig till skolans personalrum och övriga lokaler mellan lektionerna för att träffa kollegorna – särskilt inte med tanke på att man utöver sin lektionstid i salen

dessutom har ansvar för eleverna i omklädningsrummen före och efter lektionen. Detta kan lätt bidra till en ökad isolering då man inte alltid kan delta i det socialt betydelsefulla sammanhang som exempelvis fikarasten utgör – vilket troligtvis får vissa konsekvenser för hur den övriga skolpersonalen betraktar läraren och ämnet.

Stora salar – kollektiva övningar

Runt förra sekelskiftet kunde undervisningsgrupperna i de större svenska läroverken uppgå till närmare 200 elever, medan motsvarande grupper i exempelvis de övriga nordiska länderna sällan hade fler än 50 elever. Dessa elevsiffror är väsentliga att hålla i minnet när man granskar hur undervisningen påverkades av gymnastiksalarnas storlek. De svenska läroverkens relativt rymliga faciliteter gav inte gymnastikpedagogerna någon speciell fördel. Tvärtom tvingades man på grund av de stora undervisningsgrupperna i högre grad än i grannländerna fylla timmarna med kollektiva rörelser; utrymme och lärarkapacitet för individuella övningar på gymnastikredskap, tävlingsidrott eller kampsporter fanns sällan.

Kroppen i rummet

En intressant aspekt av ämnet för denna artikel är kroppen i rummet; dess rörelse och placering i det fysiska rummet. I skolans klassrum för teoretiska ämnen har en generell förändring skett i detta avseende under de senaste

decennierna. Lärarens kateder, placerad mitt framför svarta tavlan (som nu oftare är vit) – ibland på ett podium som en extra markering av distans, har försvunnit och ersatts av ett oansenligt skrivbord intill sidoväggen där läraren sällan sitter under lektionstid. Katederns avskiljande, nästan skyddande funktion är borta och distansen upplevs möjligen som något mindre när läraren istället står framför eleverna när han/hon undervisar.

På samma sätt har placeringen av elevernas bänkar genomgått en förändring. Från att ha suttit i räta, enkla rader med ansiktet riktat mot läraren och tavlan, är eleverna nu ofta placerade i grupper om tre till sex personer, alla med ansiktena riktade mot varandra. Det är inte heller ovanligt att eleverna saknar fasta bänkplatser och fritt väljer arbetsplats från lektion till lektion. Elevers roll har gått från anonym, passiv del av ett likriktat kollektiv till aktiv, flexibel gruppmedlem. Även lärarens roll har påverkats; kropparnas rörelse och placering i rummet framhäver inte längre läraren som en auktoritet som eleverna självklart bör lyssna till.

Vad finns det i gymnastiksalen som på motsvarande sätt säger något om lärarens respektive elevens roll? Även här kan man hitta signaler i elevernas placering i förhållande till varandra och till läraren. Sätten att samlas i början av lektionen är många; i ring på golvet, på räta rader eller på bänken längs väggen är några av de vanligare. Har detta förändrats på motsvarande sätt som i klassrummet?

Ett ämne med många roller – avslutande reflektioner

Kroppsövningsämnet och dess mångfacetterade identitet kan iaktas på olika sätt. Ett av dessa är det fysiska rummet och dess beskaffenhet. I undervisningssalarna kan man se uttryck för de olika tänkbara roller som ämnet har och har haft. Vad gäller ämnets möjliga roll i framtiden vill jag presentera två exempel som pekar i helt olika riktningar.

Ett ämne i utveckling

Det ena exemplet är ett examensarbete gjort av Emma Rydahl, student på institutionen för industridesign på Konstfack i Stockholm. Examensarbetet är en skiss och prototyp på en modern, nyskapande gymnastiksal. Hennes utgångspunkt var att gymnastiksalarna i skolorna inte lockar till fysisk aktivitet, och det ville hon med

Fredrik IX Hallen, Köpenhamn. Byggt 1999.

folkhemstankens avveckling; på att den tid är förbi när samhället och skolan självklart skulle tillhandahålla – och också fostra medborgarna i – fysisk bildning, måltider, hygienmöjligheter, simundervisning och hälsovård.

Noter

1 Rubin, Birgitta, "Salen som badar i lust och ångest", *Dagens Nyheter* 4/10-03, s. 8.

2 Löwenhielm, Gunnar, "Rum för en ny skola" i *Arkitektur och skola: om att planera skolhus*, Olle Stahle (Stockholm: Arkus, 1999), s. 9.

3 Meinander, Henrik, "Kroppens tempel och exercisfält. Idrottens rum i nordisk läroverksarkitektur 1850-1950", *Bebyggelsehistorisk tidskrift* (2000: 40), s. 35.

4 Artiklar om Emma Rydahls examensarbete finns i *Svensk idrott* 2002:9 och *Tidskrift i gymnastik och idrott* 2002:7.

Referenser

Löwenhielm, Gunnar, "Rum för en ny skola" i *Arkitektur och skola: om att planera skolhus*, Olle Stahle (Stockholm: Arkus, 1999), s. 8-19.

Meinander, Henrik, "Kroppens tempel och exercisfält. Idrottens rum i nordisk läroverksarkitektur 1850-1950", *Bebyggelsehistorisk tidskrift* (2000: 40), s. 35-50.

Nylander, Per, "Emma – Industridesignern som vill bädda för lustfyllt rum", *Tidskrift i Gymnastik och Idrott* (2002:7), s. 19-23.

Rubin, Birgitta, "Salen som badar i lust och ångest", *Dagens Nyheter* 4/10-03, s. 8.

Söderberg, Håkan, "Emma vill förnya gymnasalen", *Svensk idrott* (2002:9), s. 18-19.

Åsa Liljekvist
Amanuens i pedagogik
Idrottshögskolan i Stockholm
08-402 22 49
asa.liljekvist@ihs.se

sitt examensarbete försöka ändra på. Lek och flexibilitet är viktiga kvalitéer som tillgodoses genom till exempel nya annorlunda redskap och flexibla golv och väggar. Ett nytt redskap är klättrväggar och klättertak i silikon. I golvet finns infällda ljuslinjer som bara framträder om man med hjälp av ett manöverbord ger dem signalen att synas. Denna teknik ger även möjlighet att lägga in redskapsbanor eller danssteg till nya danser som ska läras ut. I golvet har man också byggt in längdhoppsgrop och beachvolleyplan som lätt kan täckas över när man inte har behov av dem. It-tekniken används till bildskärmar på väggarna för bildspel eller instruktion. (4)

Ett ämne under avveckling?

Det andra exemplet är att ökningen av antalet friskolor under senare delen av 1990-talet har medfört en ny problematik med annars välmående skolor i tätorten som helt saknar lokaler för kroppsövningsundervisning. Dessa bryter mönstret att det tidigare har varit småskolor på landsbygden som lidit störst brist på undervisningssalar. Mobila gymnasiet i Kista utanför Stockholm är en skola som har valt bort både gymnastiksal och matsal i sina skollokaler. Istället får eleverna träningskort på ett gym och lunchkuponger till en restaurang. Kan detta måne vara den nya tidens skolor? Det kan ses som ett tecken på